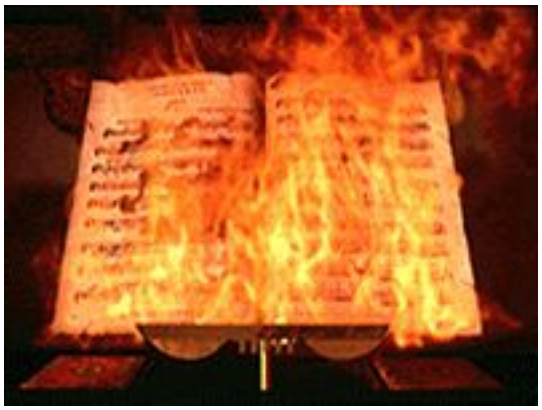

Dil inkılabının başlıca iki sebebi vardır:

1. Batı karşısında geri kalmışlık duygusu. Dil inkılâbının esas sebebi geri kalmışlık duygusunun verdiği karmaşadır. Zira Türkiye ileri bir ülke olsaydı, böyle bir şeye katiyen ihtiyaç duymayacaktı (Bizden başka hiç bir millet ve ülke böyle bir şeyi tecrübe etmemiştir).

2. Şark medeniyetinden kopma arzusu. Başka bir ifadeyle eski kültürel ve iktisadi yapı yeni kelimelerle ve yeni kelimelerin çağrışım dünyasıyla ortadan kaldırılmak istenmiştir. Böylece yeni bir düşünüş sistemiyle batı medeniyeti daha kolay kabul edilmiş olacaktı. Yani amaç alfabe devrimiyle birlikte yeni bir dil oluşturmak ve eski kültürle alakayı koparmaktı.

İkinci maddedeki gerekçede milliyetçiliğin öze dönüş şiarı da rol oynamıştır. Ancak maddi ve teknolojik gelişmeyle dildeki eski ve yeni kelimeler arasında katiyetle her hangi bir bağ yoktur. Eğer böyle olsaydı, Stalin diktatörlüğü ve "kültür ihtilali" yapan Çin, dinî çağrışım yapıyor diye kelimeleri yasaklarlardı, fakat böyle bir şey vâki olmamıştır.

Abdülkadir İnan'ın dil inkılâbının sebeplerini pek güzel açıklayan bir hatırasını nakledersek, mesele daha iyi anlaşılacaktır:

Abdülkadir İnan'ın anlattığına göre Atatürk, 1935 yılının ilkbaharında bazı gayretkeşlerin teşvikiyle Gagavuz Türkçesinin sentaksının (söz diziminin) Türkçeye uygulanmasını düşünmüş, meseleyi İnan'a da sormuştu. Abdülkadir İnan'ın, Rusların Gagavuz Türkçesinin sentaksını 150 yıldan beri bozmaya çalıştıklarını söylemesi üzerine Atatürk ve etrafındakiler verilen cevaptan memnun kalmamışlardı. Çünkü Atatürk ve çevresi de böyle bir değişiklik düşünüyordu. Meseleyi araştıran Atatürk, sonunda "Türk konuşurken önce somut, sonra soyut anlam"ı söyler diyerek Abdülkadir İnan'ı haklı bulmuş ve "sentaks devrimi"nden vazgeçmişti. (A. İnan, Türk Kültürü, nisan 1967, 446. s.).

Atatürkü bu yola iten sebep hiç şüphesiz Gagavuz Türkçesi sentaksının (söz diziminin) batı dilleri sentaksıyla aynı olmasıydı. Sentaks devrimini savunanlar, Türk düşünce sistemini batı düşünce sistemine benzeterek güya (!) batılı olmayı arzulamışlardı. Nurullah Atacın devrik cümleyi kullanması da bundan dolayıydı.

Tabii bu gereksiz bir düşünceydi. Zira garp dilleri sentaksına göre Alman, Fransız ve İngilizler felsefe ve diğer bilim dallarında ilerlemiş olmalarına rağmen, aynı sentaksla konuşan ve düşünen (!) öteki Avrupalılar ve Latin Amerikalılar bilimde de, felsefede de hiç bir varlık

gösterememişlerdi.

Dil devrimi başlatıldıktan sonra işin ne kadar zor, karmaşık ve yanlış olduğu çabuk anlaşılmıştır. Nitekim işin çığırından çıktığı dönemde Atatürkün sofrasının gediklilerinden Falih Rıfkı Atay şöyle bir hatıra nakletmektedir:

"Bir akşam Atatürk, sofra bittikten sonra benim, yanı başındaki iskemleye oturmamı emretti.
'-Dili bir çıkmaza saplamışızdır' dedi. Sonra:
'-Bırakırlar mı dili bu çıkmazda? Hayır! Ama ben de işi başkalarına bırakamam. Çıkmazdan biz kurtaracağız' dedi."

Atatürk başka bir gün yine Falih Rıfkı'ya şöyle demişti:

"İsmet Paşayı gördüm. 'Konuşamıyoruz. Dilsiz kaldık, bu kadar çalıştık, küçük bir kılavuz çıkardık diyor' dedi." (F. R. Atay, Çankaya, 1980, 477-479. s.).

Falih Rıfkı'nın sözlerini Yakup Kadri Karaosmanoğlu da tasdik eder (O.F. Sertkaya, Türk Kültürü, Kasım 1967, 34. s.).

Güneş Dil teorisi

Atatürkün ve Türkiye Cumhuriyetinin başladığı bir işi bitirememesi, aynı zamanda bir gurur meselesiydi.
Birinci devreden sonra işin kendi deyimiyle "çıkmaz"da olduğunu görünce Atatürkün birden çark edemediği, bir bekleme ve durgunluk devresine girdiği anlaşılmaktadır. Güneş Dil Teorisiyle ilgili faaliyetler sadece *yabancı kelimelerin Türkçe asıllı olduklarını isbat gayretinden ibarettir* . Zaten Güneş Dil Teorisi dilin oluşumunu güneşe bağlıyor ve oluşan ilk dilin de Türkçe olduğunu ileri sürüyordu. Bu da Türkçede yabancı kelime bulunmadığını, yabancı kelimelerin zaten ve aslında Türkçe olduklarını kabulden başka bir şey değildi ve iş bununla bitirilmişti. Böylece Atatürkün ve Cumhuriyetin gururu da incinmemiş oluyordu.

Atatürkün bir keresinde "ketebe, yektübü Arabındır; kâtip, kitap, mektup Türkündür" dediğini Abdülkadir İnan nakletmektedir (A. İnan, Türk Kültürü, Kasım 1969, 21. s.).

Ahmet Cevat Emre de Atatürkten şu sözleri nakletmiştir:
"[Atatürkün] iki şeyde inkılap olmaz; dilde ve musikide' diyeceği zaman çok uzakta değildi. Musikimizi de Avrupalılaştırmak istediği ve sonra vazgeçtiği malumdur." (A. C. Emre, Atatürkün İnkılap Hedefi ve Tarih Tezi, 1956, 41. s.).

Başta Nurullah Ataç olmak üzere bir çok amatör dilci yeni kelimeler, Atacın icadıyla tilcikler (kelimeler) uydurmaya koyuldu. Bilhassa 1960'dan sonra devlet radyo ve televizyonu da buna yardımcı oldu. Bu bombardıman sonunda dil devrimi halk arasında bir ölçüde tutturuldu. Ancak

bu pahalı bir tutturuş ve benimsetiş oldu.

Dil devrimine paralel olarak Yunan-Latin kılasikleri sevimsiz ve kuru bir dille tercüme ettirildi (Bazı doğu kılasikleriyle beraber sadece Hasan Ali Yücel devrinde toplam 496 kitap). Köy enstitüleri ve diğer okullarda aşırı laik, hatta laiklik ötesi dinî eğitim verilerek 1960'lardan sonra kendisini gösterecek ateist, kozmopolit, materyalist ve solcu bir aydın kitlesi yetiştirildi ve liberal-batıcı devlet, yetiştirdiği marksist-materyalist bu aydın kadrosuyla çatışmaya girdi. Ve bu zamana kadar eğitim, öğretim, dil gibi bu milletin geleceğini belirleyen bozuk zihniyetli insanlarda bunlardır.

Yakıştırma yoluyla kelime türetilmesi

"Nereden gelirse gelsin, yeter ki Arap-Fars sözleri gitsin" mantığının gereği olarak aslen Fransızca olan *onur* (halk dilinde gurur, kibir manasında) Arapça şeref kelimesi yerine, Moğolca şölen Arapça ziyafet kelimesi yerine, Yunanca sınır Arapça hudud kelimesi yerine yerleştirilmeye çalışılmıştır. Arapça hububat atılarak yerine Türkçe sanılan tahıl alınmış, ancak bu kelimenin de Arapça dahl sözünden geldiği anlaşılmıştır. Aynı şekilde Arapça tesbiti ortadan kaldırabilmek için yine Arapça sabt kökünden saptamak fiili uydurulmuş, Arapça mecburiyete karşı Farsça zor (zur) kelimesinden zorunluluk meydana getirilmiştir. Yine Fransızca "general"den (aslı Latince) genel, Fransızca "bulletin"den belleten, Fransızca "organe"den (aslı Yunanca organon) örgen, yakıştırma yoluyla türetilen kelimelerden diğer üçüdür.

Macar Türkoloğu Gyorgy Hazai, 25-26 eylül 2001'de Ankarada yapılan Avrupada Türkçe öğretimi sempozyumunda "20. yüzyılda Avrupada hiç bir dil Türkçe kadar değişikliğe uğramamıştır" derken bir hakikati ifade etmiştir. Aslında bu hükmü şöyle düzeltmek gerekir: "Dünyada hiç bir dil Türkçe kadar değişikliğe uğramamıştır."

Türk milleti 40-50 sene önce yazılan eserlerini, kılasiklerini bile okuyamaz hale geldi. Dil fakirleşti.

Aşağıda anlatılan hatıra yapılan çalışmalar sonunda Osmanlı Türkçesinin ne hallere düştüğünü ifade etmeye yeter herhalde:

"Paris'te metroda Halid Ziya ile Hamdullah Suphi birbirlerine rastgelmiş, bir hayli konuşmuşlar. Metrodan çıkarken bir Fransız yanlarına gelmiş, mazur görülmesini rica ile, kendisinin dillerin musikisiyle alâkadar olduğunu ve hangi dille konuştuklarını sormuş. Türkçe olduğunu öğrenince, şimdiye kadar bu dili duymak fırsatını bulamadığına müteessir(üzgün) ve şimdi duyduğuna da pek mütehassis(etkilenmiş) olduğunu söylemiş. 'Eğer bu istasyonda inmeseydiniz mahzâ(sadece) konuşmanızı işitmek için sizi devam edeceğiniz istasyona kadar takip edecektim. Ne eski bir millet olduğunuz anlaşılıyor, zira lisanınız bu âhenkli ve musikili inceliğine ermek için ne uzun zamanların sarf edilmiş olması iktiza eder!(gerekir)' demiş."

Meşhur İngiliz tarihçisi Toynbee, " A study of History" isimli kitabında, harf inkılâbını değerlendirerek, "Türkler harf inkılâbıyla, kendi kaynaklarına el atmak hususunda yabancılardan farksız oldular " demekte ve şöyle devam etmektedir:

" Günümüzde Hitler, kendi düşüncesine karşı olan bütün ilmi hazineleri kökten yok edip kaldırmanın yolunu tutmuştu. Ne var ki, matbaanın icad edilmiş olması, bu faaliyeti bir nevi imkânsız hâle getirmiştir? " Hitler'in çağdaşı olan Mustafa Kemal ise, hedefini gerçekleştirmek için en başarılı ve en akıllı yolu tutmuştur. Türkiye'nin Başkanı,

vatandaşlarının eskiden miras aldıkları kültür ve medeniyetin havasından kafalarını kurtarıp çok kuvvetli bir şekilde Bati medeniyetinin potası içinde şekil almalarını istemiştir. Böylece alfabenin değişimi, kütüphanelerin yakılması yerine geçmişti. Bundan sonra Türk kütüphaneleri yakmaya hiç gerek kalmamaktadır. Çünkü harf inkılâbıyla bu hazineler, örümceklerin yuva yaptığı raflarda kapanıp kalmaktan başka bir şeye yaramayacaktır. Ancak çok yaşlı hocalar ve ihtiyarlar, onları okumak lüzumunu hissedecektir."

Vatandaşlarımızdan niceleri atalarından kalma binlerce yıllık cilt, cilt hazineleri hurdacılara yok pahasına satıp geçmişinden son derece acıklı bir veda ile ayrılmıştır.

İnönü'nün gezeteye verdiği şu demeç inkılabın hedefini açıklar mahiyette:

HARF INKILÂBINI SADECE OKUYUP-YAZMA KOLAYLIGI IÇIN YAPILMAMISTIR. HARF INKILÂBINI BIZ KÜLTÜRÜMÜZÜ DEĞİŞTiRMEK iÇiN YAPTIK. ARAP KÜLTÜRÜNDEN KURTULMAK iÇiN YAPTIK. ARTIK ESKi YAZIYA DÖNÜLMEYECEKTiR. BUNUN MÂNÂSI ARTIK ESKI KÜLTÜRÜMÜZLE BAğIMIZ KALMADI DEMEKTiR.

İSMET İNÖNÜ

(Ulus Gazetesi, 15 Nisan 1969)